

szótára alapján, a németre és franciára pedig Heyne és Littre szótárai segítségével bőven és tanulságosan ki lehetett volna egészíteni (pl. *rechts, droit, right* stb., az evvel kapcsolatos gúnynevekről l. Magyar Nyelvőr 31: 243). — A kétkezűség dícséretének egész irodalma támadt. Már Comenius (*Janua linguae Latinae etc.*, Kolozsvár, 1643) vallotta: *Ambidexter prae scaeva seu scaevola multum habet*: A mindkét kézre való tudónál a balog, avagy bal-ember felett sok vagyon. Franklin Benjamin már 150 évvel ezelőtt lándzsát tört a balkéz emancipációja mellett *Pétition of the left hand* c. érdekes írásában, amelyet magyar nyelven »Kérőlevél azokhoz, akiket a nevelés főfelügyelete megillet« címmel a Magyar Paedagógiában közöltünk (1902, 531—32. l.); német nyelven *Bittschrift an diejenigen, die die Oberaufsicht über die Erziehung haben* c. megjelent a következő munkában: *Benjamin Franklins Kleine Schriften etc.* Aus dem Englischen von G. Schatz (II. Teil, Weimar, 1794. 17—19. l.). A francia tornatanárok szövetségének hivatalos lapjában (*Organe de l'Union des professeurs de gymnastique de France*, 1900, 99. l.) *Pétition des deux bras* című kérvényben fordul a tornatanárokhoz mindkét kar kifejlesztése érdekében. 1903-ban Londonban és North-Hackeneyben egyesület alakult a kétkezűség nevelésére; az eredményeket alapítója, John Jackson a *The World's Work* c. folyóiratban ismertette. A *Die Hausfrau* c. német folyóirat (1904. okt.) és a berlini *Deutsche Haushaltungsschule* is az ambidextria mellett száll síkra. — Nagy szerep jut ennek a sportok terén. A svédek a gerelyvetést mindkét kézzel és a ballal külön is gyakorolják. Jarvis amerikai úszóbajnok módszerének sikere, titka nem a kéz, hanem a lábak egymást felváltó mozgásában rejlik. A magyar Mészáros Ervin és a bécsi Müller híres balkezü törvívók (1903), úgyszintén a francia Kirchhoffer és Marignac kardvívóbajnokok (1899). A súlydobást illetőleg tanulságos adatokkal szolgál a szabadkai főgimnáziumnak versenylapja az 1901. évi országos tornaversenynek összetett versenyéről (magasugrás és súlydobás). A tízes csapatban, amely jobb- és balkézrel dobott, akadt két balog, aki jobbkézrel 880, ill. 926, balkézrel 975, ill. 967 cm-t ért el. Katonai körök is több ízben mindkét kéznek gyakorlása mellett foglaltak állást. — Rá kell mutatnunk arra is, hogy a szerzőnek szakirodalmi kimutatása korántsem teljes. Így hiányoznak pl. azok a munkák, amelyeket a Magyar Pedagógiai Lexikon *Balkezűség* c. cikke felsorol (I, 172. h.), nem is szólva a gyűjteményünkben levő idevágó cikkeknek és tanulmányoknak szinte beláthatatlan számáról.

Befejezésül egy személyi vonatkozással tartozunk, amely egyúttal menti és megokolja az e tárgyjal való beható foglalkozást. El sorok írója ugyanis a mérsékelt ambidexterek csoportjába tartozik, aminek előnyeit az életben nem egyszer tapasztalta. kf.

Szeliánszky Ferenc: *A hibakutatás neveléslélektani problémái. I. kötet.* (Közlemények a Szegedi Ferenc József-Tudományegyetem Pedagógiai-Lélektani intézetéből.) Szeged, 1938. 86 l.

A hibakutatás magyar irodalma számottevően gazdagodott ezzel a tanulmánnyal. A tanító, bármelyik fokán szolgálja a tanítást, ideje nagy.

részét a tanulók hibáinak javításával tölti. Hiszen a tanításnak minden fokon az a célja, hogy a tanulót hibátlan teljesítményre oktassa és képessé tegye arra, hogy megfelelő kritika gyakorlásával elkerülhesse a hibát. A hibajavítás közben tapasztalnia kell a tanítónak, hogy bizonyos hibák évről-évre ismétlődnek. Szinte elkeserítő pl. a számtantanításban az a jelenség, hogy habár a tanulók kevés kivétellel tökéletesen tudják az alpműveleteket, hiba nélkül tudják az egyszerűt, a tárgyalt anyagrészletet megértették, kifogástalanul be is gyakorolták, mégis milyen ritka a teljesen hibátlan írásbeli dolgozat. Tárgyi hibáktól mentes a dolgozat, de itt is, ott is éktelenkedik egy-egy összeadási vagy szorzási hiba. Ezek a hibák gyakran annyira tipikusak, hogy a tanár előre tudja, hogy a tanulók milyen hibákat fognak ejteni. Ezek a tipikus hibák következetesen előfordulnak évről-évre a tanulóknak aránylag nagy számánál, nincsenek sem iskolafajhoz, sem nemzethez kötve, makacsul tapadnak olyan tanulóhoz is, aki nem lusta, nem buta és nem is könnyelmű. A tanár pedig gyakran hajlandó ezeket a hibákat a tanuló butaságának, gondolkodási lustaságának vagy könnyelmű figyelmetlenségének tulajdonítani és gyakran úgy véli, hogy a hiba megelőzésére a gondos és módszeres javításon kívül egy kisebb büntetés, esetleg büntetési feladat is jó hatással lehet.

A hibakutatás kétségen kívül megállapította, hogy a hiba is lelki működés eredménye, és megelőzése csak úgy lehetséges, ha a tanár a hiba keletkezésének lelki okait ismeri. A szóban levő munkában a szerző rámutat a mennyiségtani hibák mélyebben rejlő lelki okaira, ismerteti a megfigyelt hibák minőségi vizsgálatának elméleti és gyakorlati vonatkozásait, főleg azzal a céllal, hogy fényt derítsen az oktatóval együtt dolgozó tanulóhibateljesítményeire és a javítás lehetőségeire.

Tanulmányának első részében a mennyiségtani teljesítmények gyakorlati hibavizsgálata alapján a hibakutatás neveléslélektani rendszerét alapozza meg. Részletesen tárgyalja a hibafogalom bizonytalanságát és a Weimer—Kissling-féle pszichés hibaformák mellett hibának tekint minden olyan teljesítményt, amely nem olyan, mint amilyennek lenni kellene, tehát amely eltér a helyestől. A gyakorlati pedagógus csak helyeselheti a hibafogalom ilyen kiszélesítését. Ilyen alapon vizsgálja a hibaokokat és hibaforrásokat. Három nagyobb hibacsoportot állapít meg: 1. Az első csoportba veszi a pszichés hibafajtákat, a begyakorlottsági, perszeverációs, hasonlósági hibákat (ezek a Weimer-féle pszichés hibafajták) és ezekhez még hozzáveszi a mennyiségi gátlás és emlékezet okozta hibákat is. 2. A második csoportba sorozza a szubjektív tévedéseket. 3. A harmadik csoportba a technikai megvalósulás fogyatékoságait, a szándékos elhibázást (csalást) és az elégtelen tudásból eredő hibákat. Ez a csoportosítás teljesen megfelel a gyakorlati pedagógia követelményeinek is. Az Utasítás a dolgozatok javításában azt kívánja, hogy a tanár az előforduló hibákat bizonyos szempontok szerint csoportosítsa. Ez nemcsak az eredményes javítás, hanem a hibás teljesítmény megítélése és elbírálása szempontjából is fontos. A szerző által felállított csoportok tökéletesen megfelelhetnek ezen csoportosítás céljainak.

A könyv második, bővebb részében a hibaoknyomozást tárgyalja, »hogya felépített rendszer gyakorlati alkalmazhatóságával az ezirányú kezdeményezés jogosultságát beigazolja«. Részletesen ismerteti a hibameghatározás módszereit. A hibaokok meghatározásában rámutat arra a nehézségre, hogy a hibák ritka kivétellel sok ok kölcsönhatása folytán keletkeznek. Csak gyakorlati célszerűséget követünk, amikor ez okok egyikét, mint gyakorlatilag legfontosabbat, hibaforrásként jelöljük meg. Az anyagot az iskolai mennyiségügyi írásbeli dolgozatok hibateljesítményeiből veszi. De kiegészítette ezeket a tanulók szóbeli feleleteiben elkövetett hibákkal is. Ezek megfigyelésére mint gyakorlóiskolai tanárnak a gyakorló tanárjelöltek tanításai alkalmával bőven volt alkalma.

A vizsgálatot a szegedi állami gimnázium II. osztályában 45 tanulóval végezte. Hat iskolai dolgozat 13 feladatában, továbbá 11 külön írásbeli dolgozatban előfordult összesen 1239 hiba. Ebből 1143-at meghatározott és csak 96 hiba maradt elfogadható magyarázat nélkül. A hibás teljesítmények diagnosztizálását nagy óvatossággal végezte, ami kívánatos is, mert a hibaokok kikeresésének bizonytalansága és nehézsége mellett a diagnózis valószínűségétől függ a hibakutatás neveléslélektani rendszerének sikere, értéke és haszna is. A tudatlanság számlájára mindössze a hibáknak 6.5%-a került, tévedés 2.3%, szándékos (az idegen segítség elpalástolására csinált) hiba 1.5%, felderíthetetlen 7.7%. A pszichés természetű hibaokok közül a hasonlóság és perszeveráció a hibáknak harmadrésze, a begyakoroltsági hiba 11.5%, a feledékenység 10.9%, a mennyiségi gátlás 5%, a többi a tanulmányban felsorolt egyéb hibaokokra esik.

Nagyon értékesek azok a megfigyelései, melyeken, a hibafajták és az általános értelmesség, valamint a mennyiségügyi felkészültség közötti összefüggésre mutat rá. Így bizonyos vonatkozásban inkább statisztikai alapon, de tanári megfigyelései támogatásával állapítja meg, hogy más a jó képességű tanuló hibatendenciája, mint a kevésbé jó vagy gyenge képességűé. A hibázás tehát kölcsönösséget mutat a tanuló értelmességével és készültségével. Kissling idevonatkozó tanulmányában szélesebb alapon vonja le a következtetéseket, amikor *Die personaldiagnostische Bedeutung des Fehlers* (Zeitschrift für Jugendkunde, 1934-i évf.) című tanulmányában kimutatja, hogy minden hibacsoport bizonyos lelki sajátosságot jelez, tehát az elkövetett hibákból az illető tanuló lelki sajátosságára lehet következtetni, s ezáltal a hiba körmeghatározó jelentőséget is nyert.

A hibakutatás további feladatai című fejezetben tapasztalatai alapján megállapítja a szerző, hogy a hibákat kiirtani lehetetlenség, de a kedvezőtlen feltételek jelentkezését vissza tudjuk szorítani. A könyv gondos tanulmányozása meggyőz arról, hogy a hiba iskolai kezelése a jövőben nem abból áll, hogy a tanár az elkövetett hibákat javítja, hanem iparkodik a hibát megelőzni. A hiba rendszeres megelőzése a modern hibakutatásnak legfontosabb, de legnehezebb feladata. A könyvnek második kötete foglalkozik majd a diagnosztizálható hibák elhárításának kérdésével. A szerző tanulmányával már eddig is sokat használt a gyakorlati pedagógusnak is,

de a kötet értéke sokszorozódni fog a megígért második kötettel, amelyet nagy érdeklődéssel várunk. Akinek iskolai dolgozatot kell javítani, annak ezt a könyvet okvetlenül tanulmányoznia kell.

Szenes Adolf.

Olasz Péter dr. S. J.: Gyermekkor, serdülőkor, nevelés. A szerző kiadása. Budapest, 1938. Kir. Magy. Egyetemi Nyomda. 291 l.

Tapasztalt és nagy olvasottsággal rendelkező pedagógus írta e könyvet. Végigvezet itt bennünket a gyermektanulmány és a nevelés legkülönbözőbb kérdésein. Ismerteti a testi fejlődés, a testápolás főbb kérdéseit, a lelki fejlődést, az értelem, érzelem, szociális érzék, akarat, szexuális ösztön, esztétikai érzék, vallásos lelkület fejlődését és nevelését, a fogyatékos és bűnöző gyermekeket, a gyermek- és serdülőkor öngyilkosságait, a nemi különbségeket a fejlődésben és nevelésben, a pályaválasztás kérdéseit, az átöröklés, környezethatás problémáit, a munkaközösségeket stb. Szülők és általában a gyakorlati nevelők sok érdekes és értékes adatot, tanácsot meríthetnek e sokoldalú könyvből. Különösen tanulságos az esztétikai nevelésről szóló rész.

E sokoldalúságból következik azonban, hogy egyes kérdéseket sokszor csak felszínesen tárgyal, másokat viszont a többi rovására aránylag túlságosan részletez. Így aránytalan nagy figyelmet fordít szerzőnk a szexuális kérdésekre, főleg az onániára. Ezekkel sokkal többet foglalkozik, mint pl. a hazugság, a lopás vagy akár a vallásos nevelés kérdéseivel. Egyes félreértéseket, tévedéseket vagy legalább szabatossági hiányokat is találunk a könyvben, pl. a belső elválasztási mirigyek (16. l.), az intelligencia-hányados (52. l.), a domináns és recesszív öröklődés (233. l.) mibenlétére vonatkozólag. Sok kérdőjelet váltanak ki azok a részletek is, melyekben szerzőnk az onánia különféle okait sorolja fel (138—41. l.). Nem értünk abban se egyet a szerzővel, hogy az onánia és a nemi betegségek kérdése már a középiskola negyedik osztályától kezdve közösen is tárgyalható (137. l.) Adatok vannak arról, hogy e kérdéseknek ilyen korban való nyilvános tárgyalása, akár hittanórák keretében is, a finomabb-lelkű gyermekekben nagy megbotráncozást, kiábrándulást kelt és több kisértéssel, nagyobb lelki kárral, mint haszonnal jár. A szexuális nevelést lehetőleg nem közvetlenül, hanem közvetve, az általános erkölcsi érzék, akarat, önuralom, főleg pedig a vallás-erkölcsi élet fejlesztésével kell szolgálnunk. Közvetlenül csak akkor tárgyaljunk szexuális kérdéseket, ha valóban szükségesnek mutatkozik. Mivel pedig ez egyénileg igen különböző, ezért a gyermekkorban mindig csak egyénileg és négy szemközt mehet végbe. De semmiesetre se turkáljunk alapos ok nélkül a gyermek szexualitásában, hanem inkább tereljük el róla a figyelmét.

Egyébként a könyv nagyrészt nem eredeti munka, hanem inkább irodalmi tanulmányai alapján állította össze a szerző, sokszor túlságosan ragaszkodva forrásaihoz. Számos helyen hosszasan szószerint idéz nem is mindig különlegesen fontos, klasszikus vagy eredeti részleteket minden-